

HOOFSTUK 8

SAMEVATTENDE GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

8.1 INLEIDING

Die navorser wou deur hierdie studie 'n bydrae lewer tot die maatskaplikewerk-professie, waar daar 'n behoefte bestaan aan 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers. In hierdie studie is ondersoek ingestel na die moontlike inhoud van so 'n opleidingsprogram, is 'n maatskaplikewerk-intervensieprogram vir die opleiding van voornemende pleegouers ontwikkel en die impak van hierdie program ten opsigte van die kennis van voornemende pleegouers, bepaal.

In hoofstuk een is 'n algemene oriëntering tot die studie gedoen. 'n Teoretiese raamwerk is daargestel waarbinne die motivering en navorsingsprosedure vir die studie bespreek is. In hoofstuk twee is die algemene sisteemteorie as teoretiese fundering holisties benader. In hoofstuk drie is die sorgbehoewende kind met sy spesifieke eienskappe, kenmerke en emosionele probleme, bespreek. In hoofstuk vier is pleegsorg in Suid-Afrika, met al die wetlike aspekte daaraan verbonde, aan die hand van die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983), volledig gehanteer. Hoofstuk vyf fokus op die beleid en prosedures van verskillende welsynsorganisasies ten opsigte van pleegsorg. Hoofstuk ses omskryf die verfynde maatskaplikewerk-intervensieprogram met behulp van opleidingsessies, wat ontwerp en getoets is tydens hierdie studie. Ter aanvulling van die literatuurstudie, is 'n empiriese studie onderneem. Hoofstuk sewe bevat die empiriese gegewens wat verkry is tydens die ondersoek van die maatskaplikewerk-opleidingsprogram, asook die bespreking en interpretering van die data.

In hierdie hoofstuk word samevattende gevolgtrekkings en aanbevelings gemaak en word die doel van die studie, die doelwitte en die hipotese getoets.

8.2 ALGEMENE ORIËTERING TOT DIE STUDIE

As inleiding, is die gebrek aan voldoende opleiding vir voornemende pleegouers bespreek. Die probleemformulering (1.2) vir hierdie studie behels: Daar bestaan nie 'n nasionale en eenvormige empiries getoetste opleidingsprogram vir voornemende pleegouers in Suid-Afrika nie. Die motivering vir hierdie studie vloei voort uit die probleemformulering en dit is ook 'n belangstellingsveld van die navorser. Uit gesprekke met kenners asook mede-kollegas, is bevind dat daar wel 'n behoefte aan so 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers bestaan. By nadere ondersoek, het dit geblyk dat die persepsie bestaan dat 'n groot aantal pleegplasinge misluk, vanweë onvoldoende opleiding en voorbereiding van voornemende pleegouers met betrekking tot pleegsorg met al sy fasette. Hierdie persepsie het die basis gevorm vir die motivering tot hierdie studie.

Die doel van die studie is in 1.3 aangedui as:

Om 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers te ontwikkel en empiries te toets.

'n Hipotese is geformuleer, wat behels het dat voornemende pleegouers se kennis aangaande pleegsorg en die wetlike implikasies daaraan verbonde, asook hul kennis van die hantering van die pleegkind, sal verhoog indien hulle die opleidingsprogram deurloop het.

Toegepaste intervensienavorsing is vir hierdie studie benut en beskryf. Die kwantitatiewe enkelstelselontwerp A-B-A wat benut is, was waardevol om die impak van die program te toets. Die data van die voortoets en natoets kon met mekaar vergelyk word om te bepaal of die opleidingsprogram daartoe bygedra het om voornemende pleegouers se kennis van pleegsorg te verbeter. Deur opvolgonderhoude met respondente 'n maand na afloop van die implementering van die program te voer, kon die navorser addisionele inligting bekom ten opsigte van die voornemende pleegouers se kennis van pleegsorg, wat tydens die opleidingsessies bekom is.

Die navorsingsprosedure en werkwyse van die intervensienavorsingsmodel van Thomas en Rothman, is as riglyn vir hierdie studie gebruik. Hierdie stappe wat gevolg is, was haalbaar, realisties en het vir die navorser sin gemaak. Verder het hierdie stappe die navorser in

hierdie navorsing gelei en in staat gestel om die studie te onderneem. Die navorser is van mening dat intervensienavorsing moontlik is in maatskaplike werk en dat dit waardevol is vir die onderneming en implementering van 'n navorsingsprojek. Die fases van Rothman en Thomas se intervensienavorsingsmodel is bespreek, naamlik:

- Fase een - Probleemanalise en projekbeplanning: Gesprekke met maatskaplike werkers, kenners en welsynsorganisasies het die behoefte aan 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers onderstreep. Opleidingsessies is in groepsverband aangebied om koste en tyd te bespaar. Dit was ook as intervensiemetode effektief om hierdie program te implementeer. Dit bied aan deelnemers die geleentheid om bymekaar te leer en om ook hul ervaring en kennis met mekaar te deel. (Kyk 6.4.3.) Die inligtingsinsameling deur gesprekke met kundiges was van groot nut om 'n duidelike kennisbasis van pleegsorg op te bou. Dit het ook daartoe bygedra dat die navorser hierdie studie kon rig.

Die geïdentifiseerde populasie was alle aansoekers wat as voornemende pleegouers vir die Ondersteuningsraad wou optree en wat gedurende die tydperk Februarie tot Junie 2006 by genoemde organisasie aangemeld het. Die aansoekers was ouer as 20 jaar tot onbeprek en geen onderskeid is getref ten opsigte van geloof, geslag, huwelikstatus, ras en kultuur nie. Altesaam 53 respondente is by die studie betrek. Die respondente is in drie groepe ingedeel, wat elk drie opleidingsessies van drie ure elk deurloop het. Hierdie opleidingsessies was voldoende ten opsigte van tyd en al die respondente (N=53) het hierdie sessies getrou bygewoon. Dit was duidelik uit die resultate dat die respondente baat gevind het by die aanbieding van die opleiding in groepsverband.

- Fase twee - Insameling van inligting en sintese: Nasionale en internasionale literatuur is geraadpleeg. Kenners is ook geraadpleeg vir verdere inligting en 'n geskikte teoretiese verwysingsraamwerk is opgestel. Die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling en ander welsynsorganisasies is ook genader om inligting te bekom oor moontlike opleidingsprogramme, asook bestaande beleid en prosedures ten opsigte van pleegsorg. Die bestudering van die beleid en prosedures van verskillende welsynsorganisasies het daartoe bygedra dat die navorser 'n duidelike beeld kon kry van hoe voornemende pleegouers gekeur word en aan watter vereistes hulle moet voldoen vir die verskillende welsynsorganisasies. Hierdie inligting kon in die opleidingsprogram benut word.

- Fase drie - Ontwerp: Ontwerp word beskou as die proses waarvolgens die intervensie- en waarnemingsprosedure beplan word en dit gaan die hoofondersoek vooraf. Die inhoud van die opleidingsprogram is saamgestel en die effektiwiteit van die program is met behulp van selfopgestelde vraelyste vasgestel. Uit die empiriese ondersoek is dit duidelik dat die program wat ontwerp is, wel daartoe bygedra het om voornemende pleegouers se kennisbasis van pleegsorg te verbeter.
- Fase vier - Vroeë ontwikkeling en voorondersoek: Tydens die vierde fase is die intervensieprogram, naamlik die opleidingsprogram, ontwikkel. Genoemde program is oor 'n tydperk van vyf jaar deur die navorser ontwikkel as deel van haar werkverpligting in hierdie spesialiteitspos. Verskeie opleidingsessies is voor die aanvang van hierdie studie deur die navorser aangebied en die program is ook daarvolgens aangepas en ontwikkel. Gesprekke met ander welsynsorganisasies het ook verskeie insette opgelewer wat by die program geïnkorporeer is. Deur hierdie program oor 'n tydperk te ontwikkel, kon die navorser duidelik waarneem waar die leemtes in die program is, en die nodige aanpassings daarvolgens maak. Die waarde is dus daarin geleë dat die program deurlopend aangepas is, sodat alle fasette rakende pleegsorg by die program geïnkorporeer is.
- Fase vyf - Evaluering en gevorderde ontwikkeling: Opleidingsgroepe wat in die verlede deur die navorser onderneem is, het oor vier sessies gestrek. Voornemende pleegouers het egter daarop gewys dat hulle as gevolg van tyd en koste, nie bereid is om meer as drie opleidingsessies by te woon nie. Hierdie opleidingsessies is dus aangepas na slegs drie sessies, wat voldoende blyk te wees. Die implementering van die opleidingsprogram het dus drie agtereenvolgende dae (na-uurs) plaasgevind en hierdie sessies was elk ongeveer drie ure lank. Uitdeeltukke (Bylae 3) met betrekking tot die inhoud van die verskillende opleidingsessies is ook aan die respondente oorhandig, wat as handleiding vir hulle kon dien. Geen veranderinge is aan die program aangebring nie en is dit presies soos in hoofstuk ses beskryf, aan altesaam 53 respondente by die kantoor van die Ondersteuningsraad van Pretoria aangebied.

Etiese aspekte wat standarde daarstel vir 'n navorsingsprojek is deurgaans in hierdie studie nagestreef. Alhoewel opleiding vir alle voornemende pleegouers verplig is, het respondente vrywillig deel uitgemaak van hierdie studie. Die respondente is nie aan fisiese of psigiese ongemak blootgestel nie. Konfidensialiteit is gehandhaaf. Deur daarop te fokus om aan die

nodige etiese standaarde te voldoen, kon hierdie studie geïmplementeer word sonder die kommer dat dit enige negatiewe gevolge vir die respondente inhou.

Om hierdie studie te onderneem, het die navorser vooraf 'n kennisraamwerk onderliggend aan hierdie studie opgebou. Dit is in hoofstukke twee tot vyf uiteengesit en beskryf. Die navorser het van plaaslike sowel as internasionale bronne gebruik gemaak. Vanweë die beperkte bronne wat spesifiek oor pleegsorg in Suid-Afrika bestaan, is ook baie gesteun op inligting soos verkry vanaf kenners. Deur 'n volledige literatuurstudie te onderneem, kon die navorser 'n duidelike kennisbasis ten opsigte van pleegsorg opbou. Hierdie kennisbasis het daartoe bygedra dat die inhoud van die program saamgestel kon word en die opleidingsessies se beprekings kon fokus op feitegegewens. Die literatuurstudie word vervolgens onder punte 8.3, 8.4, 8.5 en 8.6 bespreek.

8.3 ALGEMENE SISTEEMTEORIE AS TEORETIESE FUNDERING IN PLEEGSORG

Elke maatskaplike werker behoort uit 'n bepaalde benadering te werk. 'n Benadering word gesien as die fundering of vertrekpunt, die fokuspunt van die maatskaplike werker se mensbeskouing. Die motivering vir die benutting van die sisteemteorie vir hierdie studie was die erkenning van die invloed van sisteme op die lewens van mense, in hierdie geval die pleegkind en die pleeggesin. Die pleegkind is deel van verskeie sisteme, naamlik biologiese gesin, pleeggesin, welsynsorganisasies, skool en gemeenskap. Die sisteembenadering word dus deur die navorser beskou as onontbeerlik in dienslewering met betrekking tot pleegsorgdienste.

Kennis van die filosofie van die algemene sisteemteorie is belangrik en sluit die volgende in: Newtoniaanse denke, kubernetika, tweede-orde kubernetika en konstruktivisme. Die hoofdoel van die sisteemteorie is dat dit wegbeweeg van individuele hulpverlening wat beteken dat assessering nie bestaan uit 'n studie van individuele lede van die biologiese of pleeggesin nie. Dit is dus noodsaaklik dat gefokus word op hoe die pleeggesin as sisteem funksioneer. Gedrag kan gekoppel word aan die gedrag en interaksie tussen die gesinslede onderling. Terapie is dus daarop gemik om die funksionering van die pleeggesin as sisteem te verander en om interaksiepatrone beter te verstaan. 'n Sistemiese denkraamwerk moet ontwikkel word om dus die gedrag van individue in verhouding met die voortdurende handeling van die familiegroep te analiseer en te verstaan.

Alle lede in familiegroepe beïnvloed mekaar wedersyds. Dit bring gevolglik 'n sisteem tot stand met sy eie unieke eienskappe, wat onderhewig is aan reëls wat rolle, kommunikasiepatrone, probleemoplossende vermoëns en onderhandelingsstegnieke spesifiseer. Tydens 'n pleegplasing word die pleegkind en sy biologiese ouers by 'n gesinsisteem bygevoeg, wat 'n invloed sal uitoefen op die hele sisteem. Voornemende pleegouers moet dus bewus wees van moontlike invloede van hierdie aard.

Subsisteme is kleiner sisteme wat deel uitmaak van 'n groter sisteem. Dit is dus belangrik vir voornemende pleegouers om te beseef dat die pleegkind deel kan wees van kleiner subsisteme binne sy familiesisteem, byvoorbeeld dat hy 'n hegte verhouding met sy sibbe het as met sy biologiese ouers. Die drie subsisteme wat bestaan, naamlik die egliede-subsisteem, ouerlike-subsisteem en sibbe-subsisteem, gee 'n aanduiding van die interaksie wat in die groter sisteem plaasvind. Waar pleegouers enkelouers is, kan subsisteme ook ontstaan, byvoorbeeld waar die pleegkind en sy pleegouer 'n hegte band ontwikkel of handhaaf. Subsisteme kan daartoe bydra dat individue bemagtig word en vaardighede ontwikkel na aanleiding van die onderskeie rolle wat hulle vertolk. Die gevolgtrekking kan verder gemaak word dat die pleegkind nuwe rolle binne die pleeggesin moet aanleer om deel te kan word van hierdie nuwe sisteem.

Die beginsels van die algemene sisteemteorie sluit die volgende in: sirkulariteit, inligting/informasie, dubbelbeskrywing/geheel/holisme, patroon en vorm, stabiliteit en verandering en passing en konservasie/interafhanklikheid. Hierdie beginsels kan met groot waarde aangewend word by dienslewering met pleeggesinne, en maatskaplike werkers behoort hierdie beginsels toe te pas tydens die lewering van dienste aan pleeggesinne.

Deur kennis te dra van die kenmerke van sisteme, kan die funksionering van 'n gesin wat as voornemende pleegouers aanmeld, baie duidelik geëvalueer word. Hierdie kenmerke van sisteme sluit die volgende in: entropie (positiewe en negatiewe entropie), openheid of geslotenheid van sisteme, grense, georganiseerde hiërargiese verhouding, inset-deurset-uitset en terugvoering en die ewewigstoestand. Indien die maatskaplike werker byvoorbeeld die oopheid of geslotenheid van 'n sisteem evalueer, kan gesien word of hierdie gesin daartoe in staat is om die pleegkind met sy biologiese ouers te kan akkommodeer.

Vier vlakke van sisteme, naamlik mikrovlak sisteme (individue of klein groepe), middelvlak sisteme (formele groepe of komplekse organisasies), eksosisteme (gedistansieerde sisteem,

byvoorbeeld ouers se werkplek) en makrovlak sisteme (woonbuurte en gemeenskappe), gee 'n duidelike beeld van al die sisteme waaraan individue gekoppel is. Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat die navorser kon bepaal hoe die voornemende pleeggesin as sisteem binne groter sisteme funksioneer. Dit was ook behulpsaam om hul algehele maatskaplike funksionering te evalueer.

Deur die tegnieke van die sisteemteorie te benut, naamlik sirkulêre vraagstelling, genogram en ekokaart en metafore, kan die maatskaplike werker se dienslewering aan pleeggesinne meer effektief wees. Genoemde tegnieke kan van waarde wees by die hantering van die pleeggesin deur die maatskaplike werker. Deur hierdie tegnieke te gebruik, kan relevante inligting bekom word en kan die terapeut/maatskaplike werker die gesin behulpsaam wees om hulle eie interaksiepatrone beter te verstaan. In hoofstuk ses, tydens die beskrywing van die program, is onder andere 'n uiteensetting gegee van byvoorbeeld die dissiplinering van die pleegkind. Die waarde van hierdie tegnieke kan dus behulpsaam wees om oorsake vir gedrag en optrede te bepaal en hoe om dit effektief te hanteer.

Dit is dus die taak van die maatskaplike werker om by pleeggesinne, daarmee behulpsaam te wees om grense vas te stel, hul openheid of geslotenheid te reguleer en om 'n vennootskap met die pleeggesin aan te gaan.

Die gevolgtrekking word gemaak dat die sisteemteorie duidelike waarde vir pleegsorgdienste inhou. Die sisteemteorie kan daarmee behulpsaam wees om die kompleksiteit van gesinsisteme te verklaar. Die sisteemteorie verskaf 'n raamwerk om die nodige inligting te verkry vanaf die pleeggesin asook vanaf ander sisteme, byvoorbeeld die skool, die biologiese ouers en die pleegouers se onderskeie werkgewers. Dit is egter onmoontlik om aan al die subsisteme binne 'n groter sisteem aandag te gee en dit neem te veel tyd in beslag. Die sisteemteorie behoort die maatskaplike werker daarvan bewus te maak dat 'n probleem nie geïsoleerd kan staan of behandel kan word nie. Daar moet egter daarteen gewaak word dat die individu verlore gaan in die proses. Tydens die opleiding van voornemende pleegouers, kan die maatskaplike werker hulle van die beginsels van die sisteemteorie leer.

8.4 DIE SORGBEHOEWENDE KIND

Die uniekheid van die sorgbehoewende kind met sy spesifieke emosionele probleme moet te alle tye aan voornemende pleegouers beklemtoon word.

Uit die bespreking van terminologie en die definisie van 'n sorgbehoewende kind, is dit duidelik dat daar altyd met 'n kind gewerk word wie se regte geskend is en wat aan een of ander vorm van trauma blootgestel is. Die sorgbehoewendheid van 'n kind word bepaal deur die kinderhof en beteken dat 'n kind weens een of ander vorm van mishandeling, misbruik of verwaarlosing, uit sy biologiese ouers se sorg verwyder is.

Indien 'n kind sorgbehoewend bevind word, word een van vier plasingsopties oorweeg, naamlik: herstel in ouerlike sorg op sekere voorwaardes, pleegplasing, kindershuisplasing of nywerheidskoolplasing. Vir die doeleindes van hierdie studie, is pleegsorg as plasingsoptie diepgaande behandeling. Dit is belangrik om te beseft dat kinders nie sorgbehoewend verklaar word vanweë hul eie handeling nie.

Ouers het 'n verantwoordelikheid teenoor hul kinders, naamlik om in 'n kind se fisiese en materiële behoeftes te voorsien, beskerming teen enige vorm van mishandeling en verwaarlosing te bied, intellektuele ontwikkeling aan te moedig, sosiale vaardighede aan te leer en om stabiele en aanvaarbare maatskaplike omstandighede te handhaaf.

Die beste belang van 'n kind moet altyd vooropgestel word, en dit word dit gemeet aan die regte wat 'n kind het. Hierdie regte sluit die volgende in: tot 'n naam en nasionaliteit vanaf geboorte, tot familie of ouerlike sorg of tot alternatiewe sorg wanneer verwydering uit ouers se sorg plaasvind, om beskerm te word teen verwaarlosing, mishandeling of degradasie en om nie opgesluit te word nie. Ander regte behels ook die volgende: liefde en aanvaarding van ouers, voldoende voeding en mediese versorging, geleentheid vir ontspanning en 'n omgewing wat verdraagsaamheid reflekteer.

Kinders het ook bepaalde behoeftes. Hierdie behoeftes behels die volgende: liefde en sekuriteit, nuwe ervarings, goedkeuring en erkenning, verantwoordelikheid en die behoefte om iewers te behoort. Voornemende pleegouers moet duidelik kennis dra van genoemde behoeftes, aangesien dit hul primêre taak as alternatiewe versorgers is om in hierdie behoeftes te voorsien.

Die kind as kliënt is belangrik. Dit is nodig dat die kind verstaan moet word. Dit is dus nodig om die leefwêreld van die kind te verken, aangesien kinders se algemene kenmerke van volwassenes s'n verskil. Wanneer met sorgbehoewende kinders gewerk word, is dit belangrik om die volgende in gedagte te hou: die kind se ontwikkelingsfase, konsep van tyd, interpretasie van gebeure, die interaksie tussen genetiese omgewingsfaktore, asook die kind se begrip vir familiebande.

Deur kennis te dra van die kenmerke, die soorte asook die oorsake van kinderverwaarlosing en -mishandeling, kan 'n begrip gevorm word van die emosionele en fisiese gevolge wat dit vir kinders inhou wat daaraan blootgestel is. Deur hierdie kennis te hê, is dit vir die maatskaplike werker moontlik om te bepaal of kinders wel aan mishandeling blootgestel word en wat die graad daarvan is.

Kennis van die effek van verwydering uit ouerlike sorg op die kind, is belangrik. Dit gee 'n aanduiding van die aspekte wat in dienslewering aandag moet geniet terwyl die kind in pleegsorg verkeer. Hierdie kinders beleef trauma, as gevolg waarvan hulle die volgende gevoelens ervaar: verwerping en waardeloosheid, skuldgevoelens, vyandigheid, verlating, vrees vir die onbekende, skaamte, onderbreking van identiteitsvorming, verlaging in selfbeeld, onstabiele selfkonsep, ander emosionele probleme, sosialiseringprobleme, skolastiese of opvoedkundige probleme en gesondheidsprobleme. Voornemende pleegouers moet kennis dra van probleme wat by pleegkinders in hul sorg kan voorkom en deeglik daarop voorberei word.

Uit die studie is dit duidelik dat kinders 'n behoefte aan 'n primêre bindingsfiguur het. Dit gebeur in die praktyk dat maatskaplike werkers sorgbehoewende kinders tussen versorgers rondskuif, met die gevolg dat hulle verhoed word om met 'n bindingsfiguur te bind, 'n ernstige verlies beleef en moontlik meer as een keer deur 'n emosionele rouproses gaan, wat hul sosio-emosionele ontwikkeling ernstig kan benadeel. Dit impliseer dus dat pleegkinders die belangrikste verhouding in hul lewe verloor het, naamlik met hul biologiese ouers, en met terapie gehelp moet word om dit te verwerk.

Dit is dus belangrik dat diegene wat met pleegkinders werk, kennis moet dra dat kinders weens hierdie gebrek aan 'n bindingsfiguur, probleme kan ondervind om met hulle pleegouers te bind.

Sorgbehoewende kinders word uit hul biologiese ouers se sorg verwyder weens nadelige omstandighede wat gevaar en ernstige skade vir hulle inhou. Hoe hierdie kinders op die skeiding reageer, word grootliks bepaal deur die tipe binding wat hulle met hul bindingsfiguur gehad het, asook hul ouderdom. Kleuters reageer baie anders op die verlies van 'n bindingsfiguur as byvoorbeeld 'n tiener. Dit is dus belangrik dat kennis gedra moet word van die verskillende kinderontwikkelingsfases.

8.5 PLEEGSORG IN SUID-AFRIKA

Uit die literatuur en gesprekke met kundiges, blyk dit dat pleegsorg geweldig toeneem in Suid-Afrika. Uit hierdie studie is dit duidelik dat pleegsorg die grootste deel van die alternatiewe versorging vir sorgbehoewende kinders uitmaak. Aangesien pleegsorg altyd 'n wetlike (statutêre) handeling is, moet deeglik kennis gedra word van pleegsorg met al sy fasette en probleme, asook die voordele daaraan verbonde. Hierdie inligting moet volledig aan voornemende pleegouers oorgedra word, aangesien hulle die integrale hulpbron is om die sukses al dan nie van pleegsorg, te bepaal. Maatskaplike werkers moet die duidelike boodskap aan pleegouers oordra dat hulle 'n hulp is vir die Suid-Afrikaanse welsynsisteem.

Die doel van pleegsorg is om kinders te beskerm en te vertroetel deur aan hulle 'n veilige omgewing te bied, om in kinders se ontwikkelingsbehoefte te voorsien, om kinders met die nodige vaardighede toe te rus om gesonde verhoudings te kan vorm, om die doel van permanensie te bevorder en om opvoeding en sosialisering van kinders ten opsigte van 'n suksesvolle oorskakeling na die lewe van jong volwassene, aan te moedig. Hierdie doel is ooreenkomstig met die regte waarop alle kinders kan aanspraak maak. Daar moet onderskei word tussen verwante en nie-verwante pleegsorg. Uit die literatuur blyk dit dat verwante pleegsorg by welsynsorganisasies baie meer voorkom as nie-verwante pleegsorg. Die verwante pleegsorg is hoofsaaklik waar kinders by grootmoeders, wat dikwels enkelouers is, geplaas word. In baie gevalle woon die kind reeds 'n geruime tyd by die grootmoeder/familie. Die grootmoeder/familie raak egter in 'n stadium bewus van die pleegkindtoelaag en doen dan aansoek vir pleegsorg. Die doel en motief vir pleegsorg moet dus deeglik deur die maatskaplike werker ondersoek word alvorens 'n pleegplasing oorweeg word.

Pleegsorgbeleid in Suid-Afrika fokus sterk daarop om die kind so spoedig moontlik met sy biologiese ouers te herenig. Gevolglik is die hofbevel nie permanent nie en duur twee jaar. In

hierdie tydperk fokus die maatskaplike werker in haar dienslewering daarop om die ouers aan te moedig om hul omstandighede te verbeter sodat hul kind in hul sorg herstel kan word. Dit behels dat pleegsorg korttermyn of langtermyn kan wees en dit is 'n baie belangrike aspek waarvan pleegouers, veral in die geval van korttermynpleegsorg, bewus moet wees. Voornemende pleegouers moet van die begin af voorberei word op die kortstondigheid van pleegsorg, aangesien probleme kan ontstaan wanneer die kind by sy ouers teruggeplaas word en die pleegouers dan kan sukkel om hierdie verlies te verwerk.

Pleegsorg in ander lande is ook in hierdie studie bespreek, om 'n konsep te kon vorm van hoe ander lande pleegsorg sien en hanteer. Pleegsorg in Botswana, Japan, die Verenigde State van Amerika en Engeland is bespreek. Die gevolgtrekking kan gemaak word dat gefokus sal moet word op 'n nasionale organisasie in Suid-Afrika wat hom daarop toespits om aan pleegouers ekstra ondersteuningsdienste te lewer en wat deur middel van verdere navorsing poog om probleme te hanteer en te bespreek. Die ontwikkeling van 'n pleegsorgmodel moet ook aandag geniet.

Die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983) maak 'n integrale deel van maatskaplike dienslewering uit en is die spilpunt waarom hierdie studie draai. Die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983) met al sy fasette, statutêre prosedures en voortgesette dienslewering is bespreek en hanteer. Voordat 'n kind uit sy biologiese ouers se sorg verwyder kan word, moet die maatskaplike werker eers die omstandighede assesseer. Voorkomingsdienste word gelewer by gesinne waar probleme geïdentifiseer, is om te voorkom dat dit nodig is om die kind uit sy ouers se sorg te verwyder. Indien verwydering onafwendbaar is, word sekere stappe gevolg in die statutêre proses alvorens die kind in pleegsorg geplaas kan word. Die huidige Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983) is hersien en die nuwe Kinderwet, 2005 (Wet 38 van 2005) sal reeds vroeg in 2008 in werking tree. Slegs sekere Artikels van hierdie Wet is sedert Julie 2007 in werking, maar dit is slegs daardie Artikels wat nie direk op pleegsorg of op die gronde vir sorgbehoewendheid van toepassing is nie.

Die filosofie van pleegsorg sluit die volgende in: die natuurlike bande tussen ouer en kind word deurlopend erken, terugplasing van 'n kind by sy ouers word altyd nagestreef, die staat het 'n verantwoordelikheid na die verwydering van kinders, al die partye wat betrek word, moet gemoeid bly met die saak, en die inhoud van die hofbevel moet duidelik, volledig en verstaanbaar wees.

Voordat kinders by persone in pleegsorg geplaas word, moet pleegouers eers gewerf, gekeur en opgelei word. Aangesien die meeste voornemende pleegouers verwant is aan die pleegkind wat hulle in hul sorg wil neem, is hulle reeds vertrouwd met die omstandighede waaruit die betrokke kind verwyder is. Die belangrikheid van die opleiding van voornemende pleegouers moet deur welsynsorganisasies beklemtoon word. Al die partye moet ook voorberei word op die voorgenome plasing om verwarring, onsekerheid en vrees te verminder. Deur voornemende pleegouers te werf, te keur en op die voorgenome pleegplasing voor te berei, kan toekomstige probleme ten opsigte van pleegsorg wat kan ontstaan, in 'n groter mate uitgeskakel word.

Voortgesette dienslewering na die plasing van kinders, behels pleegsorgtoesigdienste en gesinsherenigingsdienste, en word die spesifieke taak van die maatskaplike werker beklemtoon. Voortgesette dienslewering is belangrik, aangesien dit die taak van die maatskaplike werker is om toe te sien dat 'n pleegplasing positief verloop en om pleegouers behulpsaam te wees indien hulle probleme met die pleegkind ondervind. Dienste aan biologiese ouers poog ook om daartoe by te dra dat die verhouding tussen hulle en die pleegkind in stand gehou word, sodat vervreemding in die ouer-kind-verhouding nie intree nie.

Die taak van pleegouers ten opsigte van die pleegkind behels die volgende: fisiese versorging, emosionele versorging, sosiale ontwikkeling, opvoedkundige ontwikkeling en samewerking met die maatskaplike werker. Daar word veral ook hierop klem gelê, aangesien dit die verwagting is wat aan voornemende pleegouers gestel word. Pleegouers moet duidelik ingelig word oor hul taak as pleegouers, sodat hulle as hulpbron vir die welsynsorganisasie daartoe kan bydra om die pleegkind binne die nuwe sisteem, emosioneel te heel.

Gesien in die lig van beperkte resente en relevante literatuur oor pleegsorg, en resente navorsing oor 'n aspek van maatskaplike werk wat op die oomblik baie tyd en koste verg in die praktyk, word die gevolgtrekking gemaak dat pleegsorg nie baie aandag geniet het met betrekking tot die opleiding van voornemende pleegouers nie.

8.6 PLEEGSORGBELEID EN –PROSEDURES

Geen empiries getoetste, nasionale eenvormige opleidingsprogram kon gevind word nie. Uit hierdie studie is dit duidelik dat geen welsynsorganisasie oor 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers beskik nie. Verskeie pogings is deur die navorser aangewend om beleid en prosedures aangaande pleegsorg vanaf verskillende welsynsorganisasies te bekom. Slegs die Ondersteuningsraad, die Christelike Maatskaplike Raad en die Kinder- en Gesinsorgvereniging van Suid-Afrika kon aan die navorser se versoek voldoen om hierdie skriftelike beleid deur te gee. Die Suid-Afrikaanse Vrouefederasie het laat blyk dat hulle nie oor skriftelike beleid beskik nie en dat dit in proses is om hersien te word. Hierdie verskillende beleid en prosedures is ook baie volledig geëvalueer, sodat die navorser 'n duidelike beeld kon kry van die verskillende welsynsorganisasies se vereistes waaraan pleegouers moet voldoen en waar daar moontlike leemtes kon wees. Hierdie beleid en prosedures is ook bestudeer vir insluiting in die opleidingsprogram.

Die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling het laat blyk dat hulle ook nie oor 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers beskik nie. Dit was ook moeilik om enige beleid en prosedures ten opsigte van pleegsorg by die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling te bekom. 'n Konsepdokument soos opgestel deur Scholtz (1997:13-24), is egter na tien jaar nog nie goedgekeur nie. Die riglyne soos in die dokumente uiteengesit, is wel in hierdie studie bespreek. Ander dokumente en riglyne van die Departement Maatskaplike Ontwikkeling is in ag geneem.

Gesien in die lig van die verskille tussen die beleid van die welsynsorganisasies ten opsigte van pleegsorg, blyk dit noodsaaklik te wees dat hierdie saak dringend op nasionale vlak aandag moet geniet. Die navorser maak die gevolgtrekking dat die formuleerder van beleid oor pleegsorg, die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling is, met insette van ander welsynsorganisasies. Gesien in die lig van die groot getal kinders wat pleegsorgdienste benodig, sal 'n nasionale beleid dringend aandag moet geniet. Ten einde mislukte pleegsorgplasinge te verhoed, moet voornemende pleegouers opgelei word. Baie koste en tyd kan gespaar word indien 'n nasionale opleidingsprogram beskikbaar gestel word. 'n Empiries nagevorste opleidingsprogram kan ook meer gerusstellend wees vir maatskaplike werkers - veral jong, nuwe maatskaplike werkers wat in die poste aangestel word en die dienste moet lewer.

Die verskillende beleid en prosedures van die verskillende welsynsorganisasies en die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, fokus hoofsaaklik op wat die vereistes is waaraan pleegouers moet voldoen, byvoorbeeld ten opsigte van hul ouderdom, aantal jare getroud, enkelouerskap, dagmoeders wat as pleegouers wil optree en kinderloosheid. Werkwyses by die plasing van kinders is ook bespreek, asook die verskillende regte en verwagtinge van al die betrokke partye. Die drie genoemde organisasies se verskillende beleid is redelik volledig uiteengesit, maar maak slegs voorsiening vir die aanbeveling dat voornemende pleegouers wel opleiding moet deurloop. Die inhoud oor wat 'n opleidingsprogram moet behels, vorm nie deel van enige van genoemde organisasies se beleid nie.

Uit hierdie studie is dit weereens bevestig dat die behoefte aan 'n eenvormige, nagevorste opleidingsprogram vir voornemende pleegouers groot is en dat alle welsynsorganisasies by so 'n program kan baatvind. 'n Eenvormige opleidingsprogram kan baie tydbesparend wees vir maatskaplike werkers wat reeds groot gevalleladings moet hanteer.

Die opleiding van voornemende pleegouers stel eiesoortige uitdagings aan maatskaplike werkers en spesiale kennis van pleegsorg, kinderontwikkeling en emosionele behoeftes van die sorgbehoewende kind, word vereis.

8.7 'N OPLEIDINGSPROGRAM VIR VOORNEMENDE PLEEGOUERS

Die opleidingsprogram wat vir die opleiding van voornemende pleegouers ontwikkel is na aanleiding van inligting wat verkry is uit die literatuur, vorige navorsing, jare se ondervinding in die pos, gesprekke met kenners en ander maatskaplike werkers, is saamgestel.

Dit blyk dat die intervensiemetode wat vir die implementering van die program aangewend behoort te word, opleiding in groepe behels. Opleiding in groepe is meer koste- en tydeffektief. Voornemende pleegouers kan as ondersteuningsstelsel vir mekaar dien. Die opleidingsessies was egter nie terapeuties van aard nie, maar die fokuspunt was die uitbouing van hul kennisraamwerk ten opsigte van pleegsorg met al sy fasette. Opleiding van voornemende pleegouers in groepsverband word dus aanbeveel om die program effektief en doelgerig aan te bied.

Die opleidingsprogram het bestaan uit drie opleidingsessies van drie ure elk wat met drie groepe aangebied is. Hierdie sessies was voldoende vir die besprekings wat plaasgevind het en daar was ook genoeg tyd vir vrae en die hantering van probleemassekte. By die respondente wat intellektueel meer beperk was, was die tyd egter te kort. Dit sou dus van waarde wees om persone wat intellektueel laer funksionierend is, in 'n ekstra sessie te akkommodeer. Meer verduideliking kan ook in die opleidingsessies gedoen word aan die hand van gevallestudies. Dit maak die inligting wat deurgegee word, meer prakties en verstaanbaar. Die enkelstelselontwerp behoort tydens alle intervensie deur maatskaplike werkers benut te word om die dienste te meet. Individuele opvolgonderhoude is 'n maand na afloop van die opleidingsessies met al die respondente gevoer, om verdere verheldering ten opsigte van die impak van die program te verkry. Die waarde van hierdie onderhoude behels dat respondente wat reeds kinders in hul sorg het, terugvoer kon gee van hoe die kennis wat opgedoen is, toegepas word. Hierdie opleidingsprogram kan wel eenmalig aangebied word, maar dit kan beteken dat al die inligting wat deurgegee word, baie oorweldigend vir voornemende pleegouers kan wees. Hierdie eenmalige opleidingsessie moet dan ook verkieslik oor 'n naweek plaasvind aangesien die meeste voornemende pleegouers deur die week werk en nie 'n werksdag daarvoor sal kan afstaan nie.

Na aanleiding van die navorsing, behoort die volgende onderwerpe ingesluit te word in 'n opleidingsprogram:

- wetlike aspekte van pleegsorg;
- positiewe en negatiewe motiewe vir pleegsorg;
- redes vir die verwydering van kinders;
- fases van rou na die verwydering van kinders;
- verwagtinge wat aan al die partye gestel word;
- regte van al die betrokke partye;
- doel en struktuur van kontak tussen die pleegkind en sy biologiese ouers;
- strafmaatreëls en alternatiewe dissiplineringsmetodes;
- emosionele probleme en behoeftes wat by die pleegkind kan voorkom en die hantering daarvan;
- hantering van die kind met MIV/VIGS;
- taak van pleegouers;
- hoe die gesin as sisteem benut kan word om kinders te heel;
- ouerskapsvaardighede;

- positiewe ouer-kind-verhouding;
- rol van die maatskaplike werker;
- rol van pleegsorgtoesigdienste; en
- byvoordele wat pleegouers ontvang.

Doelstellings en doelwitte is vir elke opleidingsessie gestel en toepaslike inligting ten opsigte van bogenoemde aspekte is tydens groepsbesprekings aan die respondente deurgegee. Dit is noodsaaklik dat vrae en probleemassepekte deurlopend hanteer word, om enige onsekerhede uit te skakel. Inligtingstukke is ook tydens die opleidingsessies aan respondente deurgegee vir toekomstige verwysings, indien nodig. Die doelstellings en doelwitte vir die opleidingsessies is suksesvol bereik tydens die intervensieprogram, soos uit die navorsingsresultate blyk. Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat die opleiding van voornemende pleegouers, in groepsverband, daartoe lei dat hul kennisbasis van pleegsorg met al sy fasette, verbeter word.

Die opleidingsprogram vir voornemende pleegouers wat tydens hierdie studie ontwikkel is, kan 'n bydrae lewer tot die maatskaplikewerk-praktyk.

8.8 EMPIRIESE RESULTATE

Leemtes is tydens hierdie studie waargeneem, wat in hoofstuk een bespreek is. Leemtes behels onder andere dat resente literatuur oor spesifiek pleegsorg in Suid-Afrika, moeilik bekombaar is, en moes daar dus baie op kenners se inligting staatgemaak word. Die literatuur is nie baie resente nie.

Sommige respondente funksioneer intellektueel op 'n baie lae vlak. Dit was dus nodig dat die navorser by hierdie gevalle, namens hulle die aansoekvorm asook die vraelyste moes voltooi.

Die insameling van kwantitatiewe, data asook die kwantitatiewe meting van die impak van die opleidingsprogram op die opleiding van voornemende pleegouers, het bewys gelewer dat die program wel 'n impak gehad het op die verbetering van voornemende pleegouers se kennis aangaande pleegsorg. Die insameling van die kwantitatiewe data is vergemaklik

deurdat alle respondente reeds tydens hul eerste aanmeldingsonderhoud versoek is om die vraelys in te vul en weer direk na afloop van die laaste opleidingsessie.

'n Opleidingsprogram is uit die literatuur, vorige navorsing en uit die ondervinding en kennis van kundiges ontwikkel en toegepas, en resultate kon verkry word deur meting met 'n vraelys. Die enkelstelselontwerp was waardevol en kon suksesvol benut word in hierdie studie.

Die evaluering van die individuele respondente is in die vorm van tabelle en grafieke weergegee en die impak van die program is bepaal uit 'n vergelyking tussen die voor- en natoets. Kwantitatiewe data is verkry deur die voltooiing van 'n selfopgestelde vraelys wat die respondente se kennis van pleegsorg gemeet het. Opvolgonderhoude wat 'n maand na afloop van die program onderneem is, het addisionele inligting verskaf. Die gevolgtrekking kan gemaak word dat die opleidingsprogram wel verbetering in die voornemende pleegouers se kennis teweeggebring het.

Uit die kwantitatiewe data kan die volgende gevolgtrekkings gemaak word:

- Van die totale respondente (N=53), was 43,4% manlik teenoor 56,6% vroulik. Dit kan toegeskryf word aan die feit dat daar ook enkelmoeders is wat aansoek gedoen het as pleegouers.
- 'n Totaal van 54,70% respondente is die eerste plasing vir die voorgenome pleegkinders, terwyl 24,54% respondente die tweede plasing is. Ongeveer die helfte van die respondente is dus nie die eerste plasing vir die voorgenome pleegkinders nie, weens vorige pleegplasinge wat misluk het. Hierdie voornemende pleegkinders beskik dus reeds oor ervaring van 'n pleeggesin en die mislukking van 'n pleegplasing. Negatiewe belewenisse soos verwerping mag dus aanwesig wees.
- Uit die voortoets, het 1,88% respondente gemeld dat 'n *baie goeie* kennis van pleegsorg bestaan. Tydens die natoets, het 47,17% respondente gemeen dat hul kennis van pleegsorg baie goed is. Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat die opleidingsprogram verandering teweeggebring het.

- 'n Totaal van 83,02% respondente het reeds kinders in hul sorg gehad en hulle het dus reeds oor die basiese inligting aangaande pleegsorg beskik. Dit was dus moeilik om hier die impak van die program werklik te meet. Ten spyte hiervan het hulle kennis, soos hierbo genoem, aansienlik verbeter.
- Dit was opvallend dat 71,69% van die respondente tydens die voortoets geweet het wat die tydperk van pleegsorg is. Dit kan toegeskryf word aan die feit dat daar reeds kinders in hul sorg verkeer. Tydens die natoets, het 88,67% respondente die tydperk van pleegsorg korrek weergegee.
- 'n Totaal van 73,58% respondente het aansoek gedoen om kinders by hulle in pleegsorg te neem wat aan hulle verwant is, teenoor 26,42% respondente wat aansoek gedoen het vir kinders wat nie aan hulle verwant is nie. Hierdie resultate word deur die literatuurstudie ondersteun, naamlik dat verwante pleegsorg meer voorkom as nie-verwante pleegsorg. Die rede hiervoor is dat min mense kans sien vir pleegsorg en gevolglik word op familie gesteun om kinders in pleegsorg te neem.
- 'n Totaal van 18,87% respondente het tydens die voortoets gemeld dat hulle kennis aangaande die rol van die maatskaplike werker *baie goed* is, teenoor 47,17% respondente wat tydens die natoets hul kennis hieroor, as *baie goed* beskryf het. Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat die *vennootskapsbeginsel* tussen die respondente en die maatskaplike werker, gevestig is.
- 'n Totaal van 81,12% respondente het 'n verbetering in hul kennis getoon ten opsigte van die voordele wat pleegouers ontvang. By 13,22% het die program geen impak gehad nie, en kan dit ook toegeskryf word aan die feit dat die meeste van die respondente reeds kinders in hul sorg het.
- Kennis van die positiewe motiewe vir pleegsorg (wat insluit: barmhartigheidsdiens, liefde vir 'n kind, eie kinders wat reeds uit die huis is, voorkeur vir groot huisgesinne en uitlewing van ouerskap), het by 83,02% respondente verbeter, terwyl daar by 15,08% geen verandering was nie. Slegs by 1,88% van die respondente kon die impak van die program nie gemeet word nie. Dit was tydens die onderhoude duidelik dat van die respondente hierdie vraag uit hul eie motiewe vir pleegsorg beantwoord het. Slegs by 1,88% van die respondente kon die impak van die program nie gemeet word nie.

- Kennis van die kontak wat tussen pleegkinders en hul biologiese ouers plaasvind (wat die volgende insluit: kantoorbesoeke sonder toesig, kantoorbesoeke met toesig, dagbesoeke, naweekbesoeke en vakansiebesoeke), het by 98,12% van die respondente verhoog. Die respondente het dus bewus geword van die feit dat nie net die pleegkind nie, maar ook sy biologiese ouers, onlosmaaklik deel van mekaar is. 'n Pleegplasing neem nie die ouer-kind-binding weg nie.
- Kennis van emosionele probleme en behoeftes wat by pleegkinders voorkom, is tydens die voortoets, deur 16,98% respondente as *baie goed* beskryf, teenoor 64,15% respondente tydens die natoets. Tydens die voortoets, het 1 (1,88%) respondent sy/haar kennis as *uitstekend* beskryf, teenoor 5,66% tydens die natoets. Uit die onderhoude wat gevoer is, blyk dit dat baie van die respondente meen dat hulle reeds kennis ten opsigte van die kinders in hul sorg het weens hul verwantheid en dat hulle wel opgewasse voel om dit te hanteer.
- 'n Totaal van 35,85% respondente het tydens die voortoets gemeld dat hulle *goed* op pleegsorg voorberei is, teenoor 43,39% tydens die natoets. Slegs 1 (1,88%) respondent het tydens die voortoets gemeld dat hy/sy *baie goed* op pleegsorg voorberei is, teenoor 32,08% tydens die natoets. Dit blyk dus dat die respondente meer voorbereid op pleegsorg is nadat die opleidingsprogram geïmplementeer is.
- Wanneer die resultate van die groepe tydens die voortoets en natoets vergelyk word, kan die afleiding gemaak word dat daar oor die algemeen 'n verbetering was in die respondente se kennis aangaande pleegsorg vanaf die voortoets tot die natoets, as gevolg van die implementering van die opleidingsprogram.
- Die positiefste verandering het plaasgevind ten opsigte van hul algemene kennis van pleegsorg. Tydens die natoets, het 47,17% respondente hul kennis van pleegsorg as *baie goed* beskryf, teenoor 1,88% tydens die voortoets.
- Uit die resultate van die navorsing is dit duidelik dat al die respondente se kennis van een of ander aspek van die opleidingsprogram verbeter het.

Verdere gevolgtrekkings behels die volgende:

- Na aanleiding van die eerste doelwit, kan die gevolgtrekking gemaak word dat 'n deeglike literatuurstudie 'n voorvereiste is vir enige studie en vir die opstel van 'n vraelys.
- Soos blyk uit hierdie navorsing, is gesprekke met kundiges uiters noodsaaklik vir resente kennis van die onderwerp.
- Veral in die geval van navorsing in 'n professie soos maatskaplike werk, is praktiese ervaring van kundiges op grondvlak, net so belangrik soos 'n literatuurstudie.
- 'n Behoeftebepalingstudie - oor 'n bepaalde onderwerp, soos in hierdie geval 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers, reeds op meestersgraadvlak - kan baie tydbesparend wees en die navorser reeds van 'n sekere graad van kennis voorsien vir 'n doktorsale studie waar byvoorbeeld 'n program ontwikkel word.
- 'n Nasionale opleidingsprogram wat nagevors en eenvormig is, kan vir alle welsynsorganisasies koste- en tydbesparend wees.
- Na aanleiding van 'n uitspraak van die voornemende pleegouers, word die gevolgtrekking gemaak dat 'n ondersteuningsnetwerk vir voornemende pleegouers noodsaaklik is.

8.9 AANBEVELINGS NA AANLEIDING VAN HIERDIE NAVORSING

Die volgende aanbevelings word nou gemaak en voorstelle vir verdere navorsing geformuleer:

- Dit word aanbeveel dat die opleidingsprogram vir voornemende pleegouers bekend gestel word aan die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling vir gebruik deur ander welsynsorganisasies op nasionale, provinsiale, streeks- en substreeksvlakke.
- Dit word aanbeveel dat die opleidingsprogram deur ander maatskaplike werkers by verskillende welsynsorganisasies toegepas en geëvalueer word.

- Dit word aanbeveel dat hierdie program voortaan by alle kantore van die Ondersteuningsraad vir alle voornemende pleegouers aangebied word.
- Hierdie opleidingsprogram sal toepaslik wees om alle voornemende pleegouers volkome op pleegsorg voor te berei.
- Die opleidingsprogram kan deel uitmaak van die nasionale pleegsorgbeleid.
- Eenvormige beleid ten opsigte van pleegsorg behoort by alle welsynsorganisasies van toepassing gemaak te word.
- Die formulering van 'n welsynsbeleid ten opsigte van pleegsorg in Suid-Afrika is noodsaaklik en spoedeisend, gesien in die lig van die groot getalle kinders wat pleegsorgplasings benodig.
- Die noodsaaklikheid van 'n nasionale pleegsorgmodel moet ernstig aandag geniet. So 'n program kan werwing, keuring en opleiding van voornemende pleegouers insluit.
- Die toepassing van die opleidingsprogram kan daartoe bydra dat die mislukking van pleegplasings verminder en dat daar sodoende meer in belang van die pleegkind opgetree word, waar sy spesifieke behoeftes aandag kry.
- 'n Ondersteuningsnetwerk vir pleegouers, waar aandag geskenk kan word aan hulle emosies, ontlading kan plaasvind en probleme selfs binne groepsverband hanteer kan word, kan die taak en die werkklas van die betrokke maatskaplike werker ligter maak.
- Die stigting van 'n multi-professionele span binne elke welsynsorganisasie of een per kantoor kan van nut wees, waar die span gesamentlik die verantwoordelikheid dra vir alle pleegplasings binne die organisasie. Hierdie span kan benut word om moeilike gevalle te help hanteer en om 'n behandelingsplan vir elke pleeggesin uit te werk en behulpsaam te wees om dit te monitor.
- Die benutting van maatskaplike hulpwerkers by die implementering van die kennis en ontwikkeling van vaardighede van pleegouers wat die opleidingsprogram deurloop het, moet ontgin word.

- Ter wille van die vermindering van die gevallelading van maatskaplike werkers, moet onderskeid getref word tussen permanente en nie-permanente pleegplasinge, waar verslagskrywing gevolglik kan verminder of afgeskaf kan word.
- Bogenoemde mag 'n invloed hê op die inhoud van die opleidingsprogram.
- Meer maatskaplike werkers moet aangestel word vir gehalte dienslewering ten opsigte van pleegsorgdienste. Vanweë die baie hoë gevalleladings, is dit nie moontlik om gehalte dienste te lewer nie.
- Spesialiteitsposte of spesifieke posbeskrywings vir maatskaplike werkers, byvoorbeeld opleiding van voornemende pleegouers wat aan een maatskaplike werker toegewys word, kan baie tydbesparend wees vir kollegas en meer effektief vir voornemende pleegouers.
- 'n Register van lopende navorsing behoort by alle opleidingsinstansies waar maatskaplike werkers opgelei word, beskikbaar te wees. Veral op doktorsvlak, streek 'n studie oor 'n hele aantal jare en die student is nie bewus van moontlike lopende navorsing oor dieselfde onderwerp deur ander studente nie.
- Gesamentlike groter navorsingsprojekte, veral oor alle aspekte van pleegsorg, kan deur verskillende opleidingsinstansies landwyd aangepak word.
- Interdisiplinêre navorsing en opleiding oor aspekte wat die sorgbehoewende kind raak, moet aandag geniet.
- Tydens die voor- en nagraadse opleiding van maatskaplikewerk-studente, moet meer indringende aandag gegee word aan die praktiese toepassing van die Kinderwet en statutêre dienste. Tans maak pleegsorgdienste 'n baie groot persentasie van die dienste van die maatskaplike werker uit.
- Studente, veral in hulle vierde studiejaar, moet kennis neem van bestaande ontwikkelde intervensieprogramme vir maatskaplike werkers – programme soos hierdie opleidingsprogram vir voornemende pleegouers.

- Maatskaplike werkers moet baie meer kennis neem van kultuur- en godsdiensverskille wat in ag geneem moet word tydens die plasing van 'n sorgbehoewende kind in pleegsorg. Hierdie aspekte moet in ag geneem word tydens die opleiding van voornemende pleegouers.
- Meer intervensienavorsing behoort in maatskaplike werk gedoen te word, aangesien dit verrykend kan inwerk op die maatskaplike werker en dit haar dienste kan verbeter.
- Die enkelstelselontwerp behoort baie meer deur maatskaplike werkers tydens intervensie benut te word.
- 'n Lys van hulpbronne in die gemeenskap behoort in elke welsynsorganisasie beskikbaar te wees. Sulke hulpbronne kan byvoorbeeld aan pleegouers beskikbaar gestel word indien dit benodig word deur hulself of die kind in hul pleegsorg.
- Opleidingsinstansies of die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling behoort bemarkers aan te stel wat programme wat deur nagraadse studente ontwikkel word, te bemark en bekend te stel aan welsynsinstansies en ander professionele persone. Sodoende kan uitvoering gegee word aan die laaste fase van Rothman en Thomas se intervensienavorsingsproses, naamlik verspreiding van die program.

Die volgende aanbevelings kan gemaak word ten opsigte van die *program self*:

- Opleiding van voornemende pleegouers moet *verpligtend* gemaak word vir alle voornemende pleegouers en dit moet as voorwaarde gestel word alvorens hulle as pleegouers goedgekeur kan word.
- Tydens die opleidingsprogram, kan die wyse van aanbieding asook die gebruik van hulpmiddels aangepas word volgens die voornemende pleegouers se vlak van intellektuele funksionering.
- Dit word verder aanbeveel dat indien dit nodig blyk te wees tydens die implementering van die program, ekstra sessies bygevoeg word, veral by groepe wat intellektueel laer funksionierend is en waar dit die behoefte van die voornemende pleegouers is dat sekere aspekte herhaal of verder verduidelik moet word.

- Geen kinders moet tydens die opleidingsessies teenwoordig wees nie, selfs al is dit eie kinders. Van die inligting wat deurgegee word, is sensitief en veroorsaak ongemak, veral waar inligting oor biologiese ouers se betrokkenheid deurgegee word. Kinders se teenwoordigheid werk ook steurend in op die programaanbieding.

8.10 TEMAS VIR VERDERE NAVORSING

Die volgende temas vir verdere navorsing word voorgestel:

- 'n Aparte opleidingsprogram vir voornemende pleegouers, wat pleegouers vir verwante kinders word vanweë die afsterwe van hul biologiese ouers weens MIV/VIGS.
- 'n Program vir die hantering van kinders in pleegsorg met spesiale behoeftes, byvoorbeeld verstandelik gestremde kinders, fisies gestremde kinders en kinders met ernstige gedragsprobleme.
- Navorsing oor die effek wat die pleegkind op die voornemende pleegouers se biologiese kinders het.
- Navorsing oor die ander aspekte van die voorgestelde navorsingsmodel, naamlik werwing, keuring en opleiding.
- Evaluering van die opleidingsprogram deur ander maatskaplike werkers en welsynsorganisasies.

8.11 EVALUERING VAN DIE DOEL EN DOELWITTE

8.11.1 Doel van die studie

Die doel van hierdie studie was om 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers te ontwikkel, te implementeer en te evalueer.

‘n Volledige literatuurstudie is onderneem, gesprekke is met kundiges gevoer en vorige navorsing is onderneem om ‘n kennisbasis op te bou om die inhoud van die opleidingsprogram te ontwikkel en te implementeer. ‘n Empiriese studie is onderneem, waar die impak van die opleidingsprogram geëvalueer is. Die doel van hierdie studie is dus suksesvol bereik en dit impliseer dat al die stappe om die studie suksesvol te voltooi, afgehandel is.

8.11.2 Doelwitte van die studie

Ten einde die doelstelling te bereik, is die volgende doelwitte nagestreef:

- **Om ‘n teoretiese kennisbasis op te bou deur verkenning van:**
  - **die sisteemteorie soos van toepassing binne pleegsorg;**
  - **die sorgbehoewende kind met sy spesifieke kenmerke;**
  - **pleegsorg as substituutsorg;**
  - **die implikasies van pleegsorg op welsynsorganisasies, maatskaplike werkers, pleegouers, pleeggesinne, pleegkind(ers) en biologiese ouers;**
  - **die huidige pleegsorgbeleid binne die huidige maatskaplike welsynsbeleid van Suid-Afrika; en**
  - **die inhoud van moontlike bestaande opleidingsprogramme vir voornemende pleegouers.**

Die eerste doelwit is suksesvol bereik deur die bestudering en beskrywing van literatuur. Beperkte leemtes ten opsigte van ‘n tekort aan literatuur rakende pleegsorg in Suid-Afrika, is aangevul deur inligting wat vanaf kenners bekom is, asook buitelandse literatuur. Die navorser se kennis aangaande genoemde aspekte het merkwaardig uitgebrei.

- **Om ‘n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers te ontwikkel en te beskryf**

Die inhoud van die opleidingsprogram vir voornemende pleegouers is saamgestel deur inligting wat verkry is van: ander welsynsorganisasies, die raadpleging van kundiges, die literatuurstudie, asook vorige opleidingsessies. Die program is dus ook saamgestel en die inhoud daarvan is deeglik beskryf. Die volledige program is in hoofstuk ses vervat. Hierdie doelwit is ook suksesvol bereik.

➤ **Om hierdie program te implementeer**

Die opleidingsprogram is vir 53 respondente aangebied wat in drie groepe ingedeel is. Drie opleidingsessies van drie ure elk is met elke groep hanteer, waar al die aspekte ten opsigte van pleegsorg, hanteer is. Hierdie doelwit is suksesvol bereik.

➤ **Om die benuttingswaarde van die program te evalueer**

Die benuttingswaarde van die program is gemeet deur 'n selfopgestelde vraelys (Bylae 2). Vergelykings het plaasgevind tydens 'n voortoets en 'n natoets. Verdere verheldering ten opsigte van die benuttingswaarde is bekom deur opvolgonderhoude wat met die respondente 'n maand na afloop van die laaste opleidingsessie, gevoer is. Die resultate is in hoofstuk sewe bespreek en dit dui daarop dat die opleidingsprogram met vrymoedigheid aangewend kan word. Hierdie doelwit is dus ook suksesvol bereik.

➤ **Om aanbevelings ten opsigte van die implementering van die program binne die Ondersteuningsraad van Pretoria, te maak**

Aanbevelings is gemaak na afloop van die studie as deel van hierdie hoofstuk. Temas vir verdere navorsing is ook uitgelig. Hierdie doelwit is suksesvol bereik.

Al die doelwitte soos gestel vir hierdie navorsingstudie, is dus suksesvol bereik.

8.12 HIPOTESE

'n Hipotese is vir hierdie studie gestel, naamlik:

Indien voornemende pleegouers hierdie opleidingsprogram deurloop het, sal die voornemende pleegouers se kennis rakende die omvang, wetlike implikasies, verwagtinge, motiewe, verantwoordelikhede en pligte ten opsigte van pleegsorg en die profiel van die pleegkind, verbeter.

Die kennis sluit in:

- *kennis* van die doel van pleegsorg, omvang van pleegsorg, wetlike implikasies daarvan, en die proses van kontak met die pleegkinders se biologiese ouers;
- *kennis* ten opsigte van die identifisering en hantering van die pleegkind as 'n holistiese wese wat in verhouding met ander sisteme staan;
- *kennis* van die pleegkind se emosionele behoeftes en moontlike probleme wat in die pleegsorgsituasie kan voorkom;
- *kennis* van die rol van die maatskaplike werker as pleegsorgwerker in die welsynsorganisasie; en
- *kennis* van hul pleegouerrol en -taak as hulpbron vir die welsynsorganisasie.

Die hipotese wat vir hierdie navorsingstudie gestel word, kan dus as waar aanvaar word.

8.13 SLOTOPMERKINGS

Die opleiding van voornemende pleegouers is noodsaaklik vir die suksesvolle verloop van pleegplasinge. Dit is noodsaaklik dat pleegouers paraat gemaak moet word vir pleegsorg, aangesien dit hul taak is om 'n ontwrigte kind wat uit sy ouers se sorg verwyder word, deel te maak van hul gesinsisteem. Om dus die mislukking van pleegplasinge te voorkom, is dit nodig om eerder voorkomend op te tree, waar alles in maatskaplike werkers se vermoë gedoen moet word om te verseker dat pleegplasinge suksesvol sal verloop. Intensiewe opleiding van pleegouers kan juis hiermee behulpsaam wees.

Deur middel van die intervensieprogram word voornemende pleegouers die geleentheid gebied om hul kennisraamwerk van pleegsorg te verhoog, en sodoende beter op pleegsorg voorberei te word.